

1
בני המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום
לא-נפלאות הוא ממך ולא-דחקה הוא: לא בשמים הוא
לאמור מי יעלה-לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה
ונעשנה: ולא-מעבר לים הוא לאמור מי יעבר-לנו אל-עבר
הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: פיקרוב אליך הדבר
מאד ו יין ובלבבך לעשותו: (דברים טו' י"ג)

2. לא נמלאת הוא ממך, לא מכוסה היא ממך, כמו שנאמר:
כי יפלא (לעיל יז ח), ארי יתכסי, ותרד פלאים (איכה א ט),
והתדר במטמוניות, מבוקה, חבושה בטמון²⁰. (ע"ז י"ג)

3. לא בשמים הוא, שאילו²¹ היתה בשמים היית צריך לעלות
אחריה וללומדה. (ע"ז י"ג)

4. כי קרוב אליך, התורה ניתנה לכם בכתב ובעל פה.
(טו) את החיים ואת הטוב, זה תלוי בזה, אם תעשה טוב הרי
לך חיים, ואם תעשה רע הרי לך המות, והכתוב מפרש והולך
היאך: (ע"ז י"ג)

8. ד"א בסוף ובלבבך לעשותו
רבנן אמרי (י"ג) ד' דברים אמר שלמה על העצל. ומה שאמר משה
היה גדול מכולם כיצד (ט) אמרו לעצל רבך בעיר לך ולמור-תורה
ממנו והוא משיב אותן ואומר להן מחזירא אני מן הארי שבדרך
מנין שנאמר (סלי כו) אמר עצל שחל בדרך. אמרו לו הרי רבך
ברוך המרינה עמוד ולך אצלו אמר להן מחזירא אני שלא תא ארי
בתוך הרחובות שנאמר ארי ברחובות. אמרו לו הרי הוא רד אצל
ביתך אמר להן והארי בחוץ שנאמר (ט) אמר עצל ארי בחוץ. אל
בתוך הבית השיב להן ואם הולך אני ומוצא את הרלת נעול אני
מחזר וכו'. אמרו לו פחות הוא מנין שנאמר (ע) הדלת תסוב על
צירה ועצל על מטתו. למה שלא היה יודע מה להשיב אמר להן
או הדלת פתוחה או נעול מבקש אני לישן עוד מעט מנין שנאמר
(ע) עד מתי עצל תשכב וגו'. עמד משנתו בבוקר נתנו לפניו
לאכול הגוי מתעצל לתת לתוך פיו מנין שנאמר (ס"ט) טמן עצל
ידו בצלחתו. לאה להשיבה אל פיו ואיזה שביעי (ס"ט) מתורף עצל
לא יחזש ושאל בקציר ואין: מה מתורף עצל לא יחזש אר"ש בן
יוחאי זה שאינו למד תורה בנערותו ומבקש ללמוד בזקנותו ואינו
יכול וזה ושאל בקציר ואין: ומה שאמר משה היה גדול מכולן
מנין כי קרוב אליך הדבר מאד בסוף ובלבבך לעשותו ויצא דבר
מתוך פיד: (ע"ז י"ג)

5. ד"א כי הפצה הגוי לא בשמים היא אמר
להן משה שלא תאמרו משה אחר עומד ומביא לנו תורה אחרת מן
השמים כבר אני מוריע אהכם לא בשמים היא שלא נשתיר הימנה
בשמים. (דברים י"ג)

6. א"ר ינאי (ט) 'למה ד' לכבר שהיה תלוי באויר טיפס
אומר לוי וכל להביאו ופקח אר לא אחר חלה אותו מביא מולם
או קנה ומוריו אותו כך כל מי שהוא טיפס אמר איסתי אקרא
כל הדורה ומי שרוא מיקח מרו עושה שונה פרק אחד בכל יום
ויום עד שמצויים כל הדורה כולה אמר הקדוש ב"ה לא נפלאות היא
(ו) ואם נפלאות היא ממך שאין אתה עומק בה רמי כי המצוה הזאת:
(ע"ז)

7. ראית איש חכם בעיניו תקנה לקסיל ממנו: אמר
גל שחל בדרך א"י בין הרחובות: הדלת תסוב על-צירה
ועצל על-מטתו: טמן עצל ידו בצלחתו ללאה להשיבה אל-
פיו: חכם עצל בעיניו משבעה משיכי טעם:

9. מצוה ה היא שצונו לעבדו וכבר נכמל
צווי זה פעמים באמרו "ועבדתם את ה' אלהיכם
ואמר "ואותו תעבדו ואמר "ואותו תעבדו ואמר
"ולעבדו ואף על פי שזה הצווי הוא גם כן
מהצווים הכוללים כמו שביארנו בשורש ד' הנה
יש בו יחוד "שהוא צוה בתפלה ולשון ספרי
ולעבדו זו תפלה ואמרו גם כן ולעבדו זה תלמוד
ובמשנתו של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי
הגלילי אמרו מנין לעיקר תפלה "בתוך המצות
מהכא את ה' אלהיך תירא ואותו תעבד ואמרו
"עבדוהו בתורתו ועבדוהו במקדשו כלומר
"ללכת שם להתפלל בו ונגדו כמו שבאר שלמה
ע"ה. (ס"ט-ל' צויות ארמב"ם)

10 II

וכמו שאנו רואים אשר לאחר עשות העול ימלא חרטה י¹¹ — וכמו שאמרו: רשעים מלאים חרטה י¹² — כי כאשר יעבור והערב י¹³, נפשו תוהא, רק שתמיד מיתוסף עליו יצר הרע להלוך נגד חוקי הצדק והרגשת האמת בלבבו.

וגם במושכלות י¹⁴ נתן לו מושכל ראשון י¹⁵, וזה בשכל האנושי. כי חקוק בלבבו אשר הכל יותר גדול מהחלק, כן המספרים אשר ב' פעמים ב' הוא ד', וכל ראשי החשבון והלימודיות כולם. וההפכים אשר המשולש אינו מרובע. וכיוצא בזה ימצא האדם בצורת גפשו חקוק בלא לימוד. וכן השכל האלקי להשיג ולידע שיש בורא וממציא לגמצאים, הנהו חקוק בשכל הישר הפשוט בלחי מעוות כי יש בורא יחיד. כמו שאם יכנס אדם לבית ויראה כי הכל מוכן בו על מכונן, ונר דולק בו באשון לילה לעת הצורך, ומזון מוכן בו לעת הצורך, הלא יבין כי הוא מבעל הבית משגיח על האורח. כן כאשר נסתכל במאורות אשר הכין לגמצאים כל היום, ובליילה מעט כפי הצורך, ומזון — "תדשא הארץ דשא" ועושה פרי כל עץ, בקיץ תכין לחמה על ההורף, הלא ישכיל כי הכל בכוננת ממציא, ויש מנהיג לבירה זו ברצון מוחלט, אשר ומציא הכל וממנו הכל. וכמו שהשכיל מזה אברהם אבינו כמו שאיחא במדרש י¹⁶ —

II
בירושלמי גדרים (ט, ד) בן עזאי אומר: "זה ספר תולדות אדם" (שם ה, א) — אין לך כלל גדול בחורה מזה י¹⁷, והוא כי האדם כשהוא קרוב לתולדתו בלא שטוף האות מגונות ובלא הפלגת מושכלים דמיונים כוונתים, הוא ספר גדול אשר בו כתוב וחקוק בעט אלקי הרחוקת העול ובקשת הצדק והחסד ומציאות השי"ת וההרחק מהתאוה, רק האדם ילמד ממנו במבט ישר. וזה שאמר (שם א, כז) "בצלם אלקים" וכי י¹⁸, שהוא כהאלקים "לדעת ממנו טוב ורע" (שם ג, כד) היינו "ממנו" — עצמו ...

ל, יא — כי המצוה הזאת זכוי לא נפלאה היא ולא רחוקה זכוי כי קרוב אליך הרבר מאור נפיד ובלבבך לעשותו. הביאור מושכל, כי הבורא יצר כל בחכמתו הבלתי תכלית י¹⁹, ועשה מה שמוכרח יותר להיות מצוי יותר י²⁰ — האדם כשיוולד כל יוכל לחיות אף רגע בלא מזון קל, הוכן לו תיכף חלב אמו מה שדומה לו במגו ולפי עורך גדולו. וכן האויר אשר כל יכול להיות בלעדו, הוכן לו בלא טורח. והמים אשר הוא צריך — לא הכרחי כל כך כמו האויר — מצוי לו, אך צריך קצת עמל להשיגו. והלחם אשר יותר יכול להתקיים בלעדו עד שלושת ימים י²¹, צריך עמל יותר. והמעון אשר הוא יותר בלתי הכרחי, צריך עוד יותר עמל. רק כאשר יעור האדם דרכו ויעדן עצמו במאכלים מותרים, עד כי צריך עמל רב בלב ובשר להשיגם, כמו המעדנות והבשר, והורגל כל כך עד כי ישוב אליו הכרחי. ועל כיוצא בזה אמרו "הריעותי מעשי וקפחתי פרגסתי י²²". שאם לא היה האדם רדוף אחרי המותרים היה מוצא לחמו בנקל. כן נתן לו השירות ועבדים נאמנים לכל צרכיו, המה המוחשים י²³, אשר בעין יראה האור, ובאווזן ישמע וכו' והמה עבדים נאמנים לכל פעלו. אמנם כאשר ישטוף אחרי המותרות יאבד חושיו הטעם והרא וכמו שאמרו (שבת קגד, א) (רבא אמר) ברזילי הגלעדי שטוף בומה הוה, (וכל שטוף בזימה, וקנה קופצת עליו עכ"ל). כן ברא לו אשר ירגיש ברע לו ונתן לו ההרגש והתנועה י²⁴. וכן במושכלות ומדות אשר הם עצמיות צורת האדם י²⁵, נתן לו והכרחי בהיות האדם הולך משרים, ולא יעקם אורחותיו, וזה במדות נתן ההרגש בנפש והעדינות בצורתה אשר בצורת הנפש נחקק אהבת המישרים, כמו הרחקת העול לזולתו, ומהם המס והגול ועריות אשת איש וכיוצא בזה, ובכלל: כל מה דסני לך — לחברך לא תעביד י²⁶.

III
השי"ת השלם האמיתי בתכלית היוצר הכל, אשר בכלל זאהבה אשר הוא דבר מושג אצל בחירי הפילוסופים אחרי הרחיקים מהתאוה דמיון הכונן אשר יביאו לזה בכח לא בפועל, וגם זה בזמן מהומנים לא תמיד י²⁷. דק להביא לזה אומה שלמה בכללה, גדרה תורתו חוקים מיוחדים ומצוות פרטים, אשר בשמרו ובקיוט כולם יוכל כל איש לבא לאהבת השי"ת ולפרסם הנפלאות אשר בהשגחה העליונה והדביקות להשי"ת, וזה על התורה כולה י²⁸.
(משק חכמה, 13 כ"מ)

III
החודיעם כי השגת השי"ת י²⁹ דבוקה בעולם, וביתוד בהם, ושידעו כי עניני הנבראים אינם נעלמים מהשי"ת — וגם זה הוא מנפלאות שיש בכוח האדם אשר בשכלו וצורתו יופיע אור אלקי בה יתודע מרצון השי"ת רצון/ באיזה פרט. הנחילים תורתו במעמד הר סיני בעשות ענינים רבים לעיני כל בני ישראל נגד הטבע. והמה ינחילו לבניהם. אחריהם בכל דור, ונחקשרו לכבות בני ישראל בפרט לאהבת השי"ת ולאהוב תורתו, אשר היא כולה צדק ומישרים, ובנויה לאהוב